

ول قاتەردەن قورىقپايتىن قۇرش ادام ەدى

— كوپىشلىكتىڭ نازارىنداعى لاچىن بايەكە ⑤

مەنن جىيپ قاراعاندا، قانسىدا وزىنە تانىس بايەينە. نىڭ وتىرعانىدىن كورەدى.

”سەن الگە دەيىن مەنى قازاپ وتىرمىسىڭ؟“
”يا، سەنەن الاغداغانىم عوي“. لاچىن بايەكەنىڭ
”سوزى تۇردى قابىلدى قاتتى اسەرلەندىرەدى:
”تەز بارىپ دەمال، مەن جاقسى بولپ كەتتىم. كۇندىز سونشاما ۇزاق جول جۇردىك، ەندى گۇ-ئۇ. نى بويى كوز يلمەسەڭ، دەنساۋلىعلىڭ كوتەرە الھاي قالادى“، - دەيدى.

ەرتەڭنىدە ەكى قوداس قاشپ كەتكەندىك. تەن كەشە
”ئۇسورىپ تاستانان زاتتاردى ارقالاپ جۇرۇگە تۇرا كەلەدى. لاچىن بايەكە
لام دەمەس- تەن اراسىنداعى ەڭ ۇلكەن بكتەرىنىشەكتى ارقالاپ الادى. تۇردى قابىل كورە سالپ،
دەرەۋ ۇزى كوتەرەككە ۇمتىلادى.

”ول مەنىڭ قولمىدى قاعىپ جىبەردى دە، دەمالھاستان 200 مەتردەن استام جەرگە كوتەرىپ باردى“، - دەدى تۇردى قابىل، -
”شەكارا شار- لاۋعا شىقساق بولعانى، ول قۇددى سارقىلھاس كۇشكە يە بولعانداي كورىنەتنن“.

2019 - جىلعى ”بىر رەتكى شەكارا شارلاۋدا كوزەۋلى جەرگە
الى2 كىلومەتردەي جول بار بولاتىن، لاچىن بايەكە قوداسن جەتەكتەپ وزەننەن ۇتىپ كەلە جاتقاندا توستاتان
ىڭق ەنە تۇسەدى.

”ول ”بىر اياقتاپ جااعا سەرىپ شىقتى دا،

گۇرس ەتىپ وتىرا كەتتى، ۇىرسىنغانان ماڭدايد- نان تەر مونشاقتاندى“، - دەيدى تۇردى قابىل.

اسلىنىدە سالھامى 300 كىلوگرامن اساتىن قوداس

قىيا سۇرەت تۇنىدىلارى 10 مىڭنان اسادى. ونىڭ تۇنىدىلارىندا قۇس، حايۋانات، گۇل -
”شوپ سىياقتى از ساندى
”داستۇرلى مازمۇنداردان سىرت، باسىم كوپ قىيا سۇرەت تۇنىدىلارى
”قىزىل“ تا- قىرىقما شوعىرلانپ، ونىڭ پارتىباعا العىسى، پارتيا تارىخىنا دەگەن اسەرى جانە پارتيانىڭ باسشىلىغىندا
حالىقتىڭ تاماشا، باقتى تۇرمىسى وتكىزگەندىگىنە دەگەن القاۋى بەينەلەنگەن. قىزىل ارىما ۇزاق جورىعى جەڭسىكە جەت- كەندىگىنىڭ 80 جىلدىغىنە سەكسە
”تۇسىرۋ ۇشىن، ول جۇبايى ەكەۋى
»ئۇدىڭچىياۋ كوپ- رىن تارتىپ الۇ«،
»جىنشاچىاڭنان شەبەرلىكپەن
”تۇتۇ«،
»چىشۇيدان 4 رەت
”تۇتۇ«،
»قارلى تاۋدان اسۇ«،
»سازدان
”تۇتۇ« سىياقتى 6 تۇند- دىنى زەر سالا قىيىپ شىعادى، جىنشاچىاڭنان شە- بەرلىكپەن
”تۇتۇ، چىشۇيدان 4 رەت
”تۇتۇ سىياقتى ايجلى كورىنىستەر قاعاز بەتتە جاندى ايشىقتال- دى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىياسى قۇرىلغاندى- ەنىڭ 90 جىلدىغىنە قۇتتىقاۋ
”ۇشىن حاۋ شيان - ي مەن جۇبايى
”گۇتۇيان
”ماجىلىسى ماڭگى شۇعىلا شاشادى«،
»اۋەلگى ماقساتنى ۇمتىپاۋ«،
»پارتيا- نىڭ نۇر - شۇعىلاسى سان مىڭداغان وتباسىنا شۇاعىن توكتى«
تاقىرىبىنداعى
”قىزىل ەستەمەلەر“ كولەمىدى تىزبەكتى قىيا سۇرەت تۇنىدىلارىن

ئىزدىكى ورتالىقتا شىنجاڭ ئىزدىتى جولىندىكى ئىگىچە ئىماجىلىسىنىڭ رۇخىن ئۇرۇلدىك، داپكەنلىرىدىك جاڭا داۋىردىكى بۇرۇڭدىن سىرتىياسىلىك شىنجاڭ ئۇرۇغا ئۇلىشىلىق

نىشار اۋا رايى قوسىلغاندا، اۋتونوكولپكەن
”جۇرۇ مۇلدە مۇمكىن مەمەس ەدى“، - دەيدى
”ماقتۇل كەنجە.

”دال وسىلاي كوپىشلىك ەش امال تاپىاي دىدارىپ تۇرغاندا، لاچىن بايەكە
”وز
”ۇيىنىڭ 3 قوداسىن جەتەلەپ كەلىپ، جاۋىنگەرلەرگە اباراتىن ازىق - تۇلكى پەن مەرەكەلىك زاتتاردى ابارىپ بەرۇگە
”وزى سۇرانادى.

”سول كۇنى تاۋدا قاپالانقاپ قار جاۋىپ تۇرغانى ەسسەدە، انا جولىمەن ول تالاي رەت جۇرگە- نىمەن،
”بىراق سول كەزدەگى جاعايدا قايسىسىنىڭ جول، قايسىسىنىڭ جالاما بەت
ەكەنىن پارىقتاۋ قىيى ەدى“.
”ماقتۇل كەنجە لاچىن بايەكەنىڭ تۇتاس ارا- لىقتا ارقاسىن جارتاسقا جابىستىرىپ، قارمانا
”جۇرىپ العا
لىكەرلەگەندىگىن، اۋەلى،
”بىر قولمەن بۇيدا تارتىپ،
”بىر قولمەن قوداسنىڭ ۇستىندەگى زاتتار
”ئۇسىپ قالھاسىن دەپ دەمەپ
”جۇرىپ وتىرعانىدىن كەيىن
”بىراق بىلگەندىگىن ايتتى.

10 نەشە كىلومەتىرلك تاۋ جولىن لاچىن بايە- كە وسىلاي
”جۇرىپ جارتى كۇننەن ارتىق ۇاقىتتا ارەڭ ەڭسەرەدى. كەشكى تاماقتىڭ الدىندا ول
عا- يىپتان تۇسكەندەي جاۋىنگەرلەردىڭ الدىندا پايدا بولادى. قار ادامى سىياقتانغان لاچىن بايەكە مەن ول الپ كەلگەن زاتتاردى كورگەندە، جاۋىنگەر- لەر ونى قىسا قۇشاقىپ، العىستارىن جاۋدىرادى. لاچىن بايەكە راقاتنانا تىنىس الپ، توڭغاند- نان كوكەرىپ كەتكەن جۇزىنەن جايىدارى كۇلكى ەسەدى.

قىيادى؛ جۇڭگو خالىقنىڭ چاپون شاپقىنشىلارىنا قارىسى سوعىس جەڭىسىنىڭ جانە دۇنيە جۇزىلىك فاشىزىمگە قارىسى سوعىس جەڭىسىنىڭ 70 جىلدىغىنە سەكە
”ئۇسىرۇ ۇشىن ونىڭ
»چاپون شاپقىنشىلارىنا قارىسى سوعىس رۇخى«،
»جەر استى جولى شاپقا- سى« سىياقتى تىزبەكتى تۇنىدىلارى جارىق كورگەن- نەن كەيىن، جەرگىلىكتى پارتيا - ۇكەمەت وركاندا- رىنىڭ، كاسپورىندىار مەن
”سورىندارىنىڭ، مەكتەپ- تەردىك پارتيا تارىخى تارىببەسىن ورىستەتۇنىنىڭ جاندى وقۇلىغىنا ايتىلدى.

بىيل حاۋ شيان - ي قايشىسىن تاغى دا قولىنا الپ، جۇبايىمەن بىرگە
”جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىياسى قۇرىلغاندىغىنىڭ 100 جىلدىغىن قۇتتىقاۋ“ ۇزىن قىيا سۇرەتن زەر سالا قىيىپ، پارتيا قۇرىل- ەندىغىنىڭ 100 جىلدىغىنا تارتۇ ەتتى. جوبالاۋدان تارتىپ قىيىپ بولغانعا دەيىن
”بىر ايعا جۇىق ۇاقت جۇمسادىم، بۇل پارتيانىڭ 100 جىلدىق مەرەپتويىنا ۇسىغان تارتۇتۇم، كوڭل تولىتايىن بولھاشى تۇستارى بايقالسا - اق قايتانان قىيىپ شىعماىن“، - دەدى حاۋ شيان - ي.

2011 - جىلى سانجى قالالىق مادەنيەت سا- رايىنىڭ (سانجى قالالىق بەيزاتتىق مۇرالاردى قورعاۋ ورتالىغى) قولداۋىندا،
”حاۋ شيان - ي قىيا سۇرەت قىزمەت
”ۇيى“ قۇرىلىپ، بالالار مەن ەرەسەكتەرگە قىيا سۇرەت كۆرسىن تەگىن اشتى، مۇنداعى ماقسات وسى
”داستۇر- لى ونەردى جالعاستىرۇ بولپ تابىلادى. بۇ- گىنىڭ كۇندە قىيا سۇرەت كۆرسىنىڭ وقۇش- سى 300دەن اسادى.

”قىيا سۇرەت تۇنىدىلارى ومىرشەك كۇشكە يە. تەك كوزىم انىق كورە الادى
ەكەن، قولم قايشى ۇستاي الادى
ەكەن، قىيا سۇرەت كوركەمو- نەرىن ۇزدىكىسىز جالعاستىرىپ،
”ئىيتى دە مول،
”ئىيتى دە تاماشا قىزىل تۇنىدىلار قىيىپ شىعماىن!“، - دەدى حاۋ شيان - ي.

ۇيغۇر قاتارلى از ۇلتىتارعا
”زورلىقپەن بەدەۋەلەۋ“ جۇرگىزىپ،
”ئىاسىل جويۇ قىلىمىسېن“ وتكىزدى دەدى. ايتىلمىس
”ئىاسىل جويۇ“ دەگەن قىسىنسىز شائىپاق، جۇڭگونى داتتاعان، كۇپە جاققان تاغى
”بىر ماسقارالىق.
”ئىس جۇزىنىدە، 2010 - جىلدىان 2018 - جىلعا دەيىن شىنجاڭداغى از ۇلتتاردىڭ جان سانى 2 مىيليون 874 مىڭ 900 ادام كوپەيىپ، %22.14 ارتتى، بۇل ارتۇ مولشەرى تۇناس شىنجاڭداغى جان سان- شىڭ ارتۇ مولشەرى %13.99ئىشىن جوعارى. مۇنىڭ ئىشىد- دە ۇيغۇر ۇلتىنىڭ جان سانى 10 مىيليون 171 مىڭ 500 ادامنان 12 مىيليون 718 مىڭ 400 ادامعا جوعارىلاپ، 2 مىيليون 546 مىڭ 900 ادام كوپەيىپ، %25.04 ارتتى. شىنجاڭ جوسپارلى تۇتتىسى زاڭ بويىنىشا اىقتارۇ بارىسىندا جۇكتىلىك مەرزىمى ۇزاق ايلەدەر- گە تۇسك
”ئۇسىرتۇ، زورلىقپەن تۇنتان شەكتەۋ، جۇكتىلىك تەكسەرۇىن جۇرگىزۇگە
ماجبۇرلەۋ سىياقتى زاڭعا قايشى ارەكەتتەرگە تىيىم سالىدى،
”از ۇلت بۇقاراسىنىڭ جۇكتىلىكتەن ساقىتاۋ شاراسىن قولدانۇ- قۇلدانىباۋىن، قانداي
”ئاسىلدى قولدىلىپ جۇكتىلىكتەن ساقىتاۋىن تۇگەلدەي جەكە ادام
”وز كرەكەن،
”وز قالا- ۋىمەن ۇيعاردى،
”ارقانداي ۇيىمىڭ جانە جەكەنىڭ كې- لىگۇنە بولھابىدى،
”زورلىقپەن بەدەۋەلەۋ“ ماسەلەسى مۇلدەم
”ومىر سۇرمەيدى! دۇنيە جۇزىنىدە جان سانىنىڭ وسىنداى جوعارى قارقىنپەن ارتقان جاعادىين ايتىل- مىس
”ئىاسىل جويۇ“ دەۋگە بولا ما؟ تاغى دا پوپمەو شىنجاڭ
”ۇيغۇر ۇلتى قاتارلى از ۇلتىتاردى زورلىقپەن ەڭبەككە سالىدى“ دەپتى.
”ئىس جۇزىنىدە، شىنجاڭداغى
”از ۇلت ەڭبەكشىلەرى كاسىپتى
”وزىنىڭ قالاۋى بويىنشا تاڭداپ،
»جۇڭجۇا خالىق رەسپۇبلىكاسىنىڭ ەڭبەك زاڭى« قاتارلى زاڭ-

(باسى 1 - بەتتە)

تىناناقتاندىرىپ، بۇكىل رايونىنىڭ قاتىناس - تاسىمال كاسىب- نىڭ جوعارى ساپالى دامۇىن
لىكەرلەتتۇدەگى ناقتى شارا.
”قاتىناس + ساياحات“ جاڭا قاچەتىن، جاڭا قىزۇ
”تۇيىنىن توغىرەكتەيى وتىرىپ،
”قاتىناس + ساياحات“ جاڭا كاسىپ كۇيىن جەتىلدىرىپ، جاڭا تۇتىنۇ ارقىلى
جاڭا قامداۋدى جە- تەكتەۋ، قىزمەت وتەۋدىڭ ساپاسىن جوعارىلاتۇ كەرەك. ساپكەسىپ بىرلەسە ارەكەتتەتۇگە، بازاردى جەتەكتىشى ەتۇگە، مەرەكشەلىكتى كورنەكتىلەندىرۇگە تاباندى بولسى، ساياحات كاسىىنىڭ رايونىمىزدىڭ ماڭىزدى سىتراتەگىيالىق تى- رەكتى كاسىپ سالاسىنا جانە خالىقتى بايىتىپ، شىنجاڭداى گۇلدەلەندىرۇ كاسىپ سالاسىنا اينالۇىن جەبىۋە كەرەك. تاسە جال مەن قىزمەت وتەۋدى توغىستىرىپ، امبەباب جولاۋشى تاسىمال تورابى جانە ساياحاتتىق جىناۋ - جونەلتەۋ ورتالىغى قۇرىلىسىن ساپكەسە
لىكەرلەتسىپ، تەمىر جولدىڭ، خالىقتى اۋىتايىسىنىڭ، تاسى جول جولاۋشىلار تاسىھالى كاسپورىندا- رىنىڭ تىيىن وزگەرتسىپ، دارەجەسىن جوعارىلاتۇنىنا، جاڭالىق اشا دامۇىنا قولداۋ كورسەتىپ،
”قاتىناس + ساياحاتتى“ ىن- فورماتسىيالاندىرۇدى بىرگە قۇرۇدى جانە ودان بىرگە يگە- لىكتەنئۇدى بەلسەندىلىكپەن
لىكەرلەتتۇ كەرەك. بايلىق اشۇدى توغىستىرۇدا
زىدەنسى جاساپ، جەلى بويىنداعى كوپ- رىنىس بايلىقتارى مەن قاتىناس قۇرىلىسى نىساندارىن
”بىر تۇلعالاندىرىپ اشۇدى بازارلاندىرۇ
پرىنسىپى بويىنىشا لىگە- رىلەتسىپ، مەملەكتەت مەڭسەگىنىدەگى كاپىتالدىڭ، قوعامدىق كاپىتالدىڭ پايدالانىلۇ ونىمىدىلىكىن جوعارىلاتۇ كەرەك. بازار تۇلعالارىن توغىستىرۇدا
زىدەنسىس جاساپ، قاتىناس، ساياحات بويىنىشا تىجارات جۇرگىزۇ، اشۇ تۇلعالارنىڭ
”قا- تىناس + ساياحات“ بىرىكەيلى بازار تۇلعالىسنا قاراي بۇرد- لىس جاساۋىنا قولداۋ كورسەتۇ كەرەك. جوبالاپ جەتەكتەۋ- دى كۇشەيتىىپ، جاڭا كاسىپ كۇيى قۇرىلمىلارى مەن قىزمەت وتەۋىن
”بىر تۇلعالاندىرىپ جايعاستىرۇعا جانە ايندا- لىمعا سالاۋعا قولداۋ كورسەتۇ
تەبىئىن ارتتىرىپ، قوسلا ارە- كەكتەنىىپ زاڭ تىتارۇدى بەلسەندىلىكپەن ورىستەتىپ، قاتىد- ناس - تاسىھال مەن ساياحات كاسىپى اينالھىنىڭ حاۋىپسىز،
”تارتىپتى بولۇىنا شىنايى كەپىلدىك ەتۇ كەرەك.

”ماجىلىس مىنالاردى اتاپ كورسەتتى:
”14 - بەسىجىل- دىق“ مەزگىلىنىدە رايونىمىز
”الى دە قاتىناس نەگىزدىك قۇرىلمىلارىن جەدەل تورلاندىرۇدىڭ قامال الۇ مەزگىلىد- دە، تاسىھالدان قىزمەت وتەۋدى جالبى بەتتىك جوعارد- لاتتۇدىڭ ماڭىزدى مەزگىلىنىدە، تاسىھال قۇرىلمىمەن جەدەل رەتتەۋدىڭ شەشۇشى مەزگىلىنىدە تۇرادى. قوعام ورنىقتىلىغى مەن باياندى تىنىشىقتى باس نىساناسىن مىقتى ۇستاپ، جىبەك جولى ەكونوميكالىق بەلدەۋى وزەكتى رايونى قۇرىلىسىن لىكەرلەتتۇدى،
اۋىل - قىستاننىڭ گۇلدەنۇنىنە قولداۋ كورسەتۇدى، شىنجاڭداى ساياحات ارقىلى گۇلدەندىرۇ سىتراتەگىياسىنا دەم بەرۇدى كۇش سالۇ
”ئۇيىنى ەتىپ، قاتىناس نەگىزدىك قۇرىلمى قۇرد- لىسىن بار كۇشەين جەدەلدەتسىپ، قاتىناسنىڭ الدىمەن جەتەكتەۋ جانە ارتۇدى ورنىقتىرۇ رولىن اناعۇرلم وي- دىعادىداي ساۋلەلەندىرۇ كەرەك. وسىزامانداغان امبە- باپ، ستەرەۋولدى قاتىناس تورى قۇرىلىسىن تايانىش ەتىپ،
”ئۇرلى تاسىھال تاسىلدەرىنىڭ سالىستىرھالى ار- تىقىشلىغى مەن بىرىكەيلى ونىمىدىلىگىن تولىق ساۋلە- لەندىردى، شىنجاڭداى جىبەك جولى ەكونوميكالىق بەلدەۋى وزەكتى رايونىنداى قاتىناس تورابى ورتالىد- ەي، قاتىناس ارقىلى مەملەكتەتتى قۇدىرەتتەندىرۇ قۇرد- لىسى سىناق
”ئۇيىنى ۇلگى كورسەتۇ رايونى، قاتىناس پەن كاسىپ سالاسىن توغىستىرتا تەرەڭدەي دامتۇداى تىپتىك ۇلگىلى رايون ەتىپ قۇرىپ شىقۇ كەرەك.
”ماجىلىس باسقا دا سىتەردى اقىلداستى.

(باسى 1 - بەتتە)

اسىرەسە، پوپمەونىڭ شىنجاڭغا ساپاتىن
”بىر قىدىرۇ شىندىققا جاناىساپىتىن سوزدەرى جۇڭگونىڭ ۇشقرىلىق- تى الاستاۋداى جانە لاڭكەستىككە سوققى بەرۇدەگى قۇلىنىسىنا قۇتىرىنا كۇپە جاعىپ، جۇڭگو ۇكەمەتنىڭ شىنجاڭداى جونگە سالۇ ساياساتىنا قاساقانا شاپۇىل- دىپ، شىنجاڭنىڭ دامۇ جەتىستىكتەرىن جوققا شىعا- رىپ، شىنجاڭداغى
”از ۇلت بۇقاراسىنىڭ شىنايى سە- زىمىن ەلەپ - سەكەرەمەي، ونىڭ سۇمپايى كەيىپ - كىسىمى مەن سۇرقيا نىيتىن تاغى دا پاش ەتتى. پوپمەونىڭ كوكىگەن وسەك - اياڭىنا شىندىق ارقىلى تويىتارسى بەرۇمىز كەرەك!

ايتىلمىس شىنجاڭغا ساپاتىن ماسەلە استە ۇلت،
”دىن، ادامدىق ۇقق ماسەلەسى مەمەس، قايتا زورلىق- تى كۇش لاڭكەستىككە قارىسى تۇرۇ، بولشەكتۇشلىك- كە قارىسى تۇرۇ، ۇشقرىلماقتى الاستاۋ ماسەلەسى.
”بىر مەزگىلدەن بەرى شىنجاڭ لاڭكەستىكىنىڭ، ۇشقرىلىق- تىڭ زالالىنا بارىشا ۇشرادى. تولقىسىز ساناققا نەگىز- دەلگەندە، 1990 - جىلدىان 2016 - جىلدىڭ اياغىنا دەيىن
”ۇش
”ئۇرلى كۇش“ شىنجاڭ قاتارلى جەر- لەردە نەشە مىڭداغان رەت زورلىقتى كۇش لاڭكەسە- تىك دەلوسىن (وقىعا) جوسپارلاپ تۇدىرىپ، زور مول- شەردەگى جازىقىسىز بۇقارانى قاستاندىققا ۇشراتتى، نەشە جۇزدەگەن قوعام حاۋپىسىزدىكى ساقشىسى قىزمەت ۇستىنىدە قۇربان بولدى، قىساپسىز مال - مۇلك شىعەىن تۇدىردى. لاڭكەستىكىنىڭ، ۇشقرىلىق- تىڭ رەال قاتەرى الدىندا شىنجاڭ زاڭ بويىنىشا باتىل شارا قولدىنىپ، لاڭكەستىككە قارىسى تۇرۇ، ۇشقرىلىق- تى الاستاۋ جانە كاسىپتىك شەبەرلىككە تارىبەلەۋ - باۋلۇ قاتارلى قىزمەتتەردى ورىستەتتى، قازىر
”ۇرتىس